

C220.

6029

Färmi Jaagu

unenägu.

Vanemuise
näitelawa

+ TARTUS +

Van 237.

Wanemuise
näitelawa
✦ TARTUS. ✦

Pärmi Jaagu unenägu.

Kolmejärguline
naljamäng.

Kotzebue järele eestistatud.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

76144

Wanemuise näitelawa
Septembri kuu 1915.

N ä i t l e j a d :

Jaak, Pärmi talu peremees.

Liisu, tema naene.

Parun.

Hans, toapoiss.

Marie, köögitüdruk.

Kaarel, kutsar.

Walitseja.

Tohter.

Mats, Lämu kôrtsimees.

Rahwas.

I. järk: Lämu kôrtsi ees.

II. järk: Paruni mõisas.

III. järk: Lämu kôrtsi ees, päew hiljem.

=====

=====

I. j ä r k .

Lage maakoht, tagapool maantee ääres kôrts; pahemal ja paremal pool kaswawad puud.

1. etteaste.
Liisu. Jaak.

Liisu. Noh, Jaak, et praegu kesa ajal nii kibedat ei ole, siis läkitan ma sind linna, aga seda ma ütlen sulle, et sa kõik mu asjad sääl ilusasti ja wiisi pärast ära toimetad, nagu ma sulle kätte õpetasin! Ära sa lase ennast petta! Linna kaupmehe isandad on sagedasti suured kelmid. Hoiä silmad alati lahti. Kes sihukesi mehi uskuda wõib: nad on libedad kui angerjad, aga kawalad kui ussid. Paari-lehe tükka eest pool rubla wõtta, see on neil tühi asi, ja kõhutäis wedelat kassa leent maksab ikka leesik linu. Kas saad aru, Jaak - kui nad rumalaga kokku juhtuwad. Eks sa tea naabri Ilwese lugu, kelle linakaal linnas ainult 15 punda kaalus.

Jaak. Ära karda, Liisu, ära karda! Kelleks sa mind õige pead! Mina peaksin ennast petta lahkma? Ei, tübukene, siis peawad poepoisid ja kaupmehe isandad palju warem ülesse tõusma, kui Pärmil Jaaku petta tahawad - sellel on silmad ees ja taga. Küll sa näed kui ilusasti ma kõik ära toimetan. Sinu Jaak ei ole mitte nii rumal, kui ta ehk mõnikord wälja näitab... Anna mulle selle eest üks musu! (Hakkab Liisu kaela ümbert kinni).

Liisu (lahti kiskudes). Mis sa hullad, Jaak, inimesed wahiwad! Kuule parem, mis ma sulle õpetan. Pane tähele, ma loen

weel üks kord ette: üks paar pastlaid, kolm looti sinikiwi, pool looti wiiuliwäri ja 10 kop.eest maarjajääd, - kas mõistad? Seks annan ma sulle kollase rubla kaasa. Aga ära hakka jälle wana wiisi kori loputama, siis on pagan lahti, Jaak! Pea seda meeles.

Jaak. Armas Liisukene, sa kõneled ju maa ja taewa kuuldes, nagu peaksin ma mõni lakekrants olema, ei, see ei ole ilus, Liisukene. Nõnda laimad sa iseennast! Sa tead ju ometi, mis õnnis Kogre koolmeister ütles: "Igal mehel kõige parem naene, igal naesel kõige parem mees". (Arwab raha järele). Pääle selle, Liisukene, mu linnukene, oled sa kõik kopi-ku pääle walmis arwanud, mis ma kauba eest wälja pean andma, nii et punast krossigi wiina tarwis järele ei jää. Ja see pikk ja tolmune linna tee - oeh!

Liisu. Mis säääl weel ohata ja puhata! Kaha ülejäämist pole sulle tarwis. Tolmu loputawad ja jänu kustutawad teeäärsed kaewud ja hallikad palju paremini ära, kui wiin. See ei kustuta kellegi jänu, kaswatab ainult. Ma tunnen sind wennikene: ega sulle ühest suutäiest küllalt ei saa!

Jaak. Sul wõib õigus olla, Liisukene, nagu sul ikka õigus on, aga kui rohkem just saada ei ole, wõtan ka suutäie wastu: parem ikka pool muna, kui tühi koor! - Pai maimukene, anna weel paar kopikut teerahaks, tee on pikk ja tolmune.

Liisu. Ei, Jaak, mitte tengagi! Olgu siis kui kõik asjad jõhwi päält oled ära toimetanud ja kaubad kodu toonud, siis saad, mitte enne! Mina tean, mis ma teen: põlenud kassid kardawad tuld, ütleb opmann.

Jaak (meelitades). Jah, kassid küll kardawad, aga ega minu Liisu mõni kriimusta-

ja kass ei ole. Aga mõtle ometi kana-
kene, millas ma linnast tagasi jõuan.
Kas ma siis senikaua paljast wett
pean jooma, millest lutikad kõhtu si-
ginewad? Täna wu on halb aeg: kaewud
sügawad, wesi külm, ilmad kuamad, jänu
suur, tee tolmune - mõtle ometi järele,
kallis kanapojukene, anna weel mõni
kopik juurde!

Liisu. Ah, mis sa nüüd muidu musteldad, ole
mees ja kannata, kes kannatab, see kaua
elab, ütleb opmann; pärast tehtud tööd
on palk magus. Jumalaga, Jaak; tule sa
õhtul jälle aegsasti tagasi. Tead ju
küll, et esmaspäewal mõisas teol pead
olema! (Ära).

Jaak (üksinda). Säh, sääl ta nüüd on! Kiri-
wase päralt, esimene hää naene, aga na-
tuke sitke ja terawate küüntega. Tuleb
tal see tuju pääle, siis turtsub ta na-
gu kass Muri wastu. Mis teha, naesed on
kord nõnda... Aga peä kinni, mis ma sel-
le rubla eest siis oieti pidin ostma?
(Kõnnib, lööb otsa ette, loeb sõrmede
pääl). Ah so! 40 kopika eest paar past-
laid, 30 kopika eest sinikiwi, 20 kop.
eest wiiwaliwärwi, ja - mis asi siis,
pagan wõtku, see neljas oli? (Mõtleb).
Käes! 10 kopiku eest maarjajääd. Jah,
nõnda see oli, nõnda see oli, nõnda tu-
leb ka wälja. 40 ja 30 on - palju see
siis õige on? - on - on seitsekümmend.
20 kopikut juurde, on kaheksa - üheksa-
kümmend - ja 10 kopikut sinna juurde,
on rubla. Tosi küll, aga wiina osta -
wõtku susi - mitte punast krossigi!
Wiinata, ilma wiinata pean mina pika
tee ära käima; soe ilm, tolmune tee, oh
Liisu, Liisu, seda pattu ei saa mitte
andeks!... Noh, üks lämu Mats usu weel
topsi wiina wõla pääle! Pagana päralt,
et ma nii waene mees pean olema! Saak-
sin kord rikkaks paruniks, küll tahaksin

siis elada! Siidis ja sametis käia, tõllas sõita, selget raswa süüa ja mõlemad taskud kuldraha täis kanda, - waat see oleks elu! Meie opmann, kärss nina, ütles küll, et mina seda kinni pidada ei mõista. Tehku ta mind enne paruniks, küll ta siis näeb, kuda Pärmi Jaak paruniks ka jääb. (Läheb kõrtsi ukse taha ja koputab). Lämu Mats, wa naaber, tee üks lahti, tule wälja! (Kõrwale). Mul küll mõni kopik juuba Matsi musta laua pääl kirjas, aga noh, ehk Mats usub weel. Kõrtsimehed wiskawad pätsile tihti kanika järele, mõtlewad: kui ma uut ei anna, siis ta wana wõlga ei maksa. Ehk Mats mõtleb ka nõnda. Hei Mats! (Koputab jälle).

2. etteaste.

Jaak. Mats.

Mats (ukse tagast). Kes pagan sääl juba koputab nii hommikul wara?

Jaak. Eks ikka wa Pärmi Jaak! Tee üks lahti! (Mats ilmub särgiwäel). Tere hommikust!

Mats (uniselt). Tere, tere! No waata wana-meest, woi juba hommikul wara jalul. Mis sul siis nii walutab?

Jaak. Eks ikka kurk, on teine üsna kuiw ja tolmu täis; pikk tee ees - anna mulle õige suutäis wiina!

Mats. Miks mitte, kui sul aga raha on!

Jaak. Seekord mul teda ei ole (sügab kulkalt), aga sa tead, Pärmi Jaak peab sõna, sügise tasun kõik wiimse tengani ära.

Mats. Paljas lubamine ei täida kellegi kõhtu, sul on juba muidugi palju wõlga. Ilma rahata ei saa!

Jaak. Ära nüüd urise, Matsikene, tõmba weel üks kriips kapi ukse pääle: üks enam ehk teine vähem - see ei tee ju üht rikkaks ega teist waaseks. Pane üles

Mats, saab kõik auusasti makstud.

Mats. Ei saa, olen juba kord ütelnud, ilma rahata enam ei saa. Ma ei saa aru, kust ma siis selle rendi pean välja võtma, kui igale ühele võlgu annan, kas minul mõni tulihänd raha on toomas?

Jaak. No eks ta ikka vahel ole ka: kriidi tükk juhtub vahel haraline, jumala ilm wesine, kraadiklaas wigane ja wiinapots ka umbne olema - kes tulihänna asju kõik teab ja tunneb.

Mats (kurjalt). Mis! Tahad mind trotsima hakata!

Jaak (meelitades). Mine ikka, Mats, mitte pormugi, sa oled ju mõistlik mees, ja tead, mis waewa jänu teeb. Arwa ometi, kuidas võin ma pika linna tee ilma keelt karastamata ära käia!

Mats. Mis sa siis peris tööpäeval linna otsid?

Jaak. No eks see ole kroonu asi. Minu wa küljeluu saadab mind sinna, monda tarwilist asja ära õiendama, sa tead ju, naeste talitused on ikka tähtsad ja tarwilised.

Mats. Sina tahad linna minna ja enesel ei ole kopikat taskus. Tohoo meest! Kas sa arwad, et linnas kõik asjad uulitsale on riputatud, kust igaüks võtab, mis ta aga tahab. (Meelitades). Siis sul ikka wa purupoolist taskus on, eks?

Jaak. No kuidas muidu, kollane rubla krabiseb taskus. (Lööb käega püksitasku pääle).

Mats. Sinul rubla taskus? Waata mul meest ja tahad veel võlgu saada. Waheta raha ära, siis wõid õhtuni õlut ja wiina saada.

Jaak. Ei, weli, sina ei tunne minu Liisut, selle raha külge ei tohi mina näppugi pista ega kopikut raisata, see on mulle kätte arwatud.

Mats. No hää küll, kui sa raha ära ei wahe-

ta, ei saa wiina! (Tahab ära minna).

Jaak. Pea kinni, Mats! Kui sa tänä nii kiwise südamega oled - too siis nelja eest wälja! Minu süda ei kannata mitte kuiwa suuga kõrtsist mööda minna, waheta parem rubla ära, mis muidu linnas pean tegema. Too nelja eest wälja!

Mats. No waata: see on mehe jutt! (Läheb tooma).

3. etteaste.

Jaak üksinda.

Jaak (mõtleb järele). Noh saagu, mis saab! Kui ka Liisu küll, walusasti käristab, ju see mürin ka wiimaks mööda läheb ja ära lõpeb, eks ta ükskord ikka ära ei wäsi ja siis on kõik otsas. (Käib ümber, mõtleb järele). Hm! - kui ma oieti järele mõtlen, mis ta õige 30 kopiku eest ostetud wärwiga teeb? 20 kop. eest saab talle küllalt! Katsu asja, ei tea, mis maailma kangad temal wärwida peaks olema! Hakkawad naesed kord tühjade iluasjade pääle raha raiskama, siis ei ole enam põhja all. Ei, mees peab mees olema, peab paremini teadma, mis asja pääle kopik tuleb kokku hoida. Jänu kustutamine on palju parem, kui wärwi ilu - 10 kopikat peawad järele jääma keele kasteks, muidu saab see terve rubla nende tühjade asjade pääle ära raisatud. Ei, see lähe! Aga kuhu see Mats siis nii kauaks jääb? Keel kuiwab suus lae külge kinni. Ah, säält ta tuleb.

4. etteaste.

Jaak, Mats (püdeliga).

Jaak (rôômuga). Waat, so, Mats, sina oled ju esimene mees, nagu kõrtsimeheks loodud! Wala nelja eest topsi sisse.

Mats. Otsi enne raha! - Mis ma tahtsin küsida, ega sinu raha liig wana ega lagunenud ei ole?

Jaak. Minu raha wana ja lagunenud? Kellele sa seda ütled?! Waata siia! (Wõtab raha wälja). Üsna uus kohe, krabiseb et lust kuulda, nagu eila tehtud! (Näitab). Wala nelja eest sisse, pärast olendame ära!

Mats. (tähab ära minna). Raha wõib igauks krabistada, raha, mis minu käes pole - on wõoras!

Jaak. Pea ometi kinni - kuhu sa jooksed - sina uskumata loom! (Annab raha ära). Säh, sina mammuna ori. 96 kop. saan tagasi. Wala üks korten sisse.

Mats. No ega minugi suu sarwest pole! Walan kümne eest sulle, kümne eest mulle, siis saawad meil südamed mõlematel kergemaks.

Jaak (ehmatades). Hurjah! Mats, ega sa hull ei ole! Ei, ei, jumal hoidku, siis saan Liisu käest tuhalabidat! 10 kop. tahan südame kinnituseks ära pruukida, enam mitte - anna 90 kop. tagasi! Anna hõberaha: su wasklapakud on wäga hallitanud ja raswased.

Mats. Küll saab, küll saab! (Walab mõotu).

Jaak (wõtab klaasi jänuga). Oh kui selge wiin! (Joob). Klonks! See läks kui tühja waati! Anna teine weel: ega mees ühe jala pääl ei käi. On aga hää wiin.

Mats (loksutab pudelit). Selge kui kristall, halvemat kaupa ma ei pea.

Jaak (joob). Soo, nüüd seisab keha kohe.

Mats, ega sinugi suu sarwest pole, wala enesele ka üks, mina maksan, seltsis asi selgem, hulgas umbasem. Meie oleme naabrid.

Mats. Waat nii oled minu sõber, oled mees, kes ka teise häda tunneb. (Walab ja joob).

Jaak. Seda peab ütlema: jumala wili kinni-

tab südant. Toit on aus. Nüüd on 12 kop. läinud! Wala weel üks, et teistele teeteiwaks oleks!

Mats 12 kopikat, nagu see mõni asi oleks!
(Walab).

Jaak (joob). Minu wana wiis oli ikka kor-
ten korraga, anna weel üks!

Mats. Lhk jäta nüüd seks korraks?

Jaak. Mis sa lorad, Mats! Nüüd ep alles hak-
kab maitsema - weel üks!

Mats. Aga mis Liisu asjast arwab? (Walab).

Jaak (tuikudes). Wõtku Madis, mis ta suurt
woib arwata! Käratsema saab ta muidugi,
aga see on üks puhas kõik, kas ma kolm
ehk kuus topsi olen joonud. Aga kuule,
Mats: sina oled nikker mees, kes midagi
teab, anna mulle hääd nõu, mis ma Liisu
käterdamise pääle pean ütleva? Sinu
wa Kadril pole mõnikord ka suu kinni-
kaswanud ega sõnade puudust, mis sa si-
hukesel korral talle wastad? (Joob).

Mats. Oh see on koguni kerge asi. Kui kodu
lähed, ütle Liisule, et raha kaupmees
Hundi juurde intressi pääle panid. Ma
ütlen: tal on hää meel - annab sulle mu-
sugi.

Jaak. Pagana päralt, see nõu on hää! Sina,
Mats, tead ikka hääd nõuu. Wala selle
pääle weel topsi täis, omale wala teine!
Hääd nõuu ei muretseta mitte ilma hinna-
ta aia teibast. Wala sisse.

Mats (loksutab pudelit). Kust wõetakse, säält
wäheneb, kust walatakse, säält kahaneb.

Jaak (ei pane enam Matsi sõnu tähele, tui-
gub). Kiriwase päralt, kuidas ta maitseb.
(Silitab kõhtu, tuigub). No nüüd omale
ka teine! Kus raha intressi pääl, ega
säält puudust ei ole. Ma wõlgnen sulle
mõni kopik - aga mis see meie kahe wahel
on! (Walab ja joob). See ei tee midagi.
Sinu terwiseks, Jaak! (Pistab sõrme otsa
ette). Pea kinni, Mats, mis ma tahtsin
ütelda. Kui Liisu kord mind linna saadab

intressi raha ära tooma, mis pärgel ma talle siis ütlen? Mis nõu sa annad?

Mats. Kuidas see siis nii raske on ära õiendada? Ütle, et Hunt pankroti on jäänud ja sealt enam midagi saada ei ole.

Jaak (hakkab Matsil ümber kaela). Sinust, kallid Mats, oleks pidanud meie wallawanem saama! Küll sina mõistad kõik konksud kohe wenitada! Wõtame veel kumbki ühe!

Mats. Wot, oled ikka wa tubli mees! (Walab) enne enesele, joo ära, walab Jaaguie).

Jaak (joo). Ehk hakkab ka juba küll saama, ma tunnen enesel mesilaste pere pääs sumisewat. Palju ma weel raha tagasi saan?

Mats (kõrwale). Tarwis meest nõõrida: 20 kopikat tal weel saada, aga minul rent taga - 20 kop. asi ka. (Waljuste). On juba 20 kopikat wõlga.

Jaak (tuikudes). Pista üles, Mats, tee õigust, minu mõtted on natuke segased. Anna õige weel üks klõnks, ehk lähewad siis selgemaks. Ega jumala wili paha tee.

Mats. Ja ega iga päew rublat taskus pole. (Walab).

Jaak (joo). Tõsta poiss, nüüd tunnen toidust magu ja saab mulle paras jagu. Wõtta weel üks, ega me nii noorelt kokku ei saa.

Mats. Nüüd Jaak, sa oled weidi wäsinud, mine ära tee. Ma ei salli mitte, et minu majas enam joodakse kui kantakse. Mine ära!

Jaak (tuikudes). Pea suu, Mats! Mis sa sääl pomised. Wala sisse: mul kurk juba üsna kuiw!

Mats. Aga mis sa Liisule ütled, kui wärwid ja pastlad ei tule?

Jaak (trallitades). Ai dai-daa ja tai-dai-taa, tal pole ühtegi üteldaa. Kalla tops

täis, Mats, kaua ma ootan?

Mats. Sääl on! Kui niisugusid Jaakusid igapäew siin oleks, siis maksaks ometi kõrtsimees olla! (Waljusti).

Wiimne tilk, sinu wiimne kopik minu!

Jaak (joob ja laulab). Mõida poiss, las' koerad lahti! (Käägib). Rubla läinud! Hunt pankrotis! Hunt pankrotis! Ha-ha-haa! (Naerab ja tuigub).

Mats (kõrwale). Nüüd on mees täis! (Waljusti). Hääd reisi, Jaak! (Ara).

Jaak. Hääd reisi, Mats! Ütle minu wa Liisule, et Jaak läks wärwi tooma. (Kat-sub tantsida).

Oh seda lust ja rõõmu,

Oh seda pidu ja põlwe,

Mis oli Waskjala kõrtsis!

Sääl oli - - sääl oli - -

Wõtku pergel, ei tea enam, mis sääl oli. Agä sel wa jumala wiljal on ka hambad suus ja sarwed pääs, - maha tahab wõtta! (Jorutab ja hõiskab).

Aidu raidu ratastega. Liisukese raha intressi pääl, Hunt pankrotis, jah!

Liisukene, mu naesukene, sinu Jaak on natukene wäsinud, ei taha jalad enam sugugi käia. Pea, ma puhkan weidi.

(Langeb maha, liigutab ja jääb magama).

5. etteaste.

Parun jahiriides. Walitseja. Hans.

Parun. Ma usun, tänawu saab meil hää lõikus olema, waat', kudas odrad ilusasti kaswawad. Mis teie arwate, walitseja?

Walitseja. Armulisel härral on õigus, aga mis sellest kasu on...

Parun. Ja miks siis mitte?

Walitseja. Ma ei tea mitte, kus see wiga on, paruni härra, agä olgu aasta halb ehk hää, mitmed talupojad kaebawad ikka, et nad wähe wilja saawad ja käiwad mõisas wiljasemmet otsimas. Näitu-

seks wa Pärmi Jaak. Tema kannab kõik oma saagi siia wa Lämu Matsi taskusse.

Parun. Selle mehe peame minema saatma, ehk parem kaotan ma kõrtsi koguni ära. (Waatab kõrwale, näeb Jaaku, kes tee ääres magab). Aga mis see siis on? Mõni surnu? Hans, waata järele!

Hans (kargab Jaagu juurde, waatab). See on ju wana Pärmi Jaak. (Kaputab Jaaku). Hee, Jaak! (Paruni poole). Sell kisu wõi silmad pääst wälja, ta üles ei ärka.

Parun. Las ta magab. Mul on himu temaga toredat näitemängu teha. (Walitseja poole). Andke nõuu, mis oleks temaga koige mõnusam teha!

Walitseja. Ma arwan: lõikame tal juuksed pääst ära ja määrime nagu tindiga.

Parun. See oleks õige kena. Aga Hans, mis sina arwad, wahest tead midagi paremat.

Hans. Nagu paruni härrad soowiwad. Mina arwan: need katkenud hilbud tuleks tal seljast ära wõtta, armuline härra, ja siis teie riided selga panna ja teda siis mõisasse armulise härra woodisse wiia. Kui ta siis wiimati üles ärkab, siis teeme nagu oleks tema meie armuline härra. Kui temaga niikaugele oleme jõudnud, et ta ka ise ennast hakkab paruniks pidama, siis joodame ta jälle purju, paneme needsamad wanad hilbud jälle selga ja toome ta siiasamasse tagasi. Mis-sugused mokad ta siis tegema saab, kui jälle üles ärkab!

Parun. No waata, see on hüwa nõu! Aga kui ta wahest enne üles ärkab?

Hans. Oh, see ei ärka nii noorelt - magab kui surma unes.

Parun. So, so! See on hää! Nüüd mine aga ruttu ees kodu, lase Kaarli hobune wankri ette panna ja tooge ta mõisasse. (Hans jookseb ära). Aga sest peab tore nali saama!

6. etteaste.

Liisu. Jaak magades. Siis Marie.

Liisu (tuleb). Kuulsin siin kõrtsi ees üht joobnut inimest trallitawat, see kihwatas mu südamest läbi. Tean küll, mis joodik mees on ja kui raskeste need kõrtsist mööda saavad. On nad kord wiina juures, siis on nad kui kärblased tõrwa sees, ei pääse enam lahti, kui selili maha jäävad. Oh kui ma mõisa köögitüdrukaks oleksin jäänud. Mõisa leib ees, töö ei murdnud luud ega konti, mis mul wiga oli? Aga ma tahtsin tanu alla, tahtsin mehele ja Pärmi perenaeseks saada. Jaak oli priske, sirge poiss, libitses mu ümber ja õngitses mu järele, tahtis kas wõi leiwaga ära kasta, tädid awitasiwad ka kõrvalt - säh nüüd on mul oma paras käes! Eks ma wõinud teenida ja muretalt elada - ma jõle naene. Aga mehele saada, jah mehele saada, see on tüdrukute paradiis, mille pääle nad ööd ja päewad mötlewad.

Marie (tuleb Liisu wiimaste sõnade ajal näitelawale, kui Liisu lõpetab, astub ette). Armas Liisu, pole see tüdruku põli ka paradiis ühtegi, päälegi, kui tige proua hommikust õhtuni kaksu ja räksu, kanaks ja kalkuniks söimab ja sul pole kedagi kelle hõlma alla sa poeksid, kes su eest sõna kostaks ja sind hõlma wõtaks - ma tunnen seda ka. Päewal külmetab pää, öösel süda, nagu üksikul linnul aasa pääl; ma tunnen seda ka, ehk ma küll seda meestele ei lähe tunnistama! Ja mis peab wiimaks saama? Palged waowad lohku, kanawarbad tekiwad silma äärde, käed lähewad kortsu ja kondiliseks, juuksed pääs harwaks - on sääl weel kellegi rõõmus tulewik oodata? Kas neid õnnetumaid wähe on, keda teised näpuga näitawad: "Waat, säält läheb wanatüdruk!" Mu weri hangub

soontes ära, kui selle pääle mõtlen.

Liisu. Marie, sa räägid nagu mu südamest välja. Just nõnda mõtelsin mina enne ka; ma mõtelsin veel enam, ma mõtelsin kui õnnelik saan ma olema, kui Jaak alati mu suus ja kaelas kinni, kõik teeb mis ma tahan ja käsin, mind käte pääl kannab, minu eest tulest ja weest läbi läheb ja - (kõrwa sisse) kui veel pärast, oh sa õnnistus! - midagi käte pääl kannan ja rinna ääres kallistan. Ma olen ema! Ema! -

Marie (paneb käe Liisu suu pääle). Teie, naesed, olete ikka suure suuga ja sülitate välja, mis suhu tuleb! Millal tütarlapsed nõnda ütlevad!

Liisu. Nad ei ütle, aga nad mõtelewad nii. Hääl küll, minu Jaak oli ka esiotsa sõrme ümber mässida, nagu abielumees peab olema, aga hiljem jäi ta aegamööda tuimemaks, hakkas vastu rääkima, ei teinud enam sõna päält, mis käskisin, tahtis kes teab mis mehe eesõigust majas. Säälsattus ta paha seltsiga kokku ja hakkas jooma. Nüüd on elu ammu raisus ja minul waesel weskikiwi kaelas! Mis muidu igal õigel naesel häbiks ja õnnetuseks on, pean ma õnneks nimetama: meile ei ole lapsi antud.

Marie. Liisu, ära pane pahaks, kui ma sulle ütlen, mis wanade inimeste suust olen kuulnud: "Kui mees kodust rahu ega õnne ei leiä, siis leiab ta seda kõrt-sist, kuhu mõned naesed oma mehi ise oma kurjusega ajawad".

Liisu. Ah see on kurja maailma lori, mis tõsi ei ole.

Jaak (liigutab ja rögiseb). Nii, nii! Nii ma mõtlen! Hunt pankrotis! (Rögiseb, Marie ja Liisu wastawad kokkudes ümber, näewad Jaaku, astuwad juurde).

Liisu (käsa kokku lüües). Oh minu issand ja jumal, mis peawad minu silmad nägema!

See on ju minu Jaak, see lakekoer, ke-
da kaugel linnateel arwasin olewat.
Siin lamab ta, kui kärwanud lammas
maas! Sää! on nüüd minu pastlad ja
wärwid ja kõik, mis ta mulle muidu
pidi tooma. Oh ma waene, kes päästab
mind sellest lakekoerast! (Nutab).
Marie, kui sul weel ial meelde tuleks
kosilasi oodata, waata selle wiinawaa-
di pääle siin maas ja täna jumalat,
et alles tüdruk oled ja mitte õnne-
tu naene, nagu mina.

Marie. Olgu küll, ega nad aga kõik sihu-
kesed ei ole, kui sinu Jaak. Palju
meil siis joodikuid mehi on. Suurem
hulk on aysad abielumehed, on kodu,
lahkeid sõnu kuulewad ja alati win-
gus nagu ei näe. Liisu, ära pane pahaks,
käksumine ja alaline punane hari ei
murra küll mehe luid, aga ajab teda
wiimaks kõrtsi. Kui ta kodust rahu ega
rõõmu ei leia, siis ta otsib seda mu-
jal ja leiab - wiinas. Ma arwan, hää
naese käes on mehest seda teha, mis
ta tahab, lammast ehk hunti, kallista-
jat ehk karwustajat, kui aga -

Liisu. Sul hää rääkida, nagu oleksid ju-
ba ise naene olnud ja joodiku mehe
kõrwal elanud. Eks ma wahel ole ka
ikka haugutanud, ja kui süda täis oli,
ka womminud, aga mis see kõik on aida-
nud! Sää! ta on nüüd maas, kui surnud
pakk, mis maast ega ilmast ei tea, ega
oma naese õnnetusest ei hooli. See
lakewasikas, las ta aga wälja magab,
küll ta siis peab nägema! (Õerub wi-
ha pärast rusikaid, hulub).

Marie (kõrwale). No külap see mõni õige
mõte on! Ma ei usu mitte, et naene
küünte ja rusikatega meest parandab,
mina katsuksin teist moodi. (Häbeli-
kult kätt üle silmade hoides). Kui
mina oma Kaarli naene olen, küll ma

tean, kuida naene mitte ei pea tegema. Liisu (Jaaku raputades). Jaak, Jaak, joobnud siga, tõuse üles, Jaak! Meeletu lojus, tõuse üles! Kus mu rubla, pastlad, wärwid? Kõik sinu kurgus!

Jaak (rõgiseb, ei tea midagi).

Liisu. Ei ta kuule! Issand jumal, mis ma nüüd pean tegema? Oh ma õnnetu naene! Kas mul seda pidi tarwis olema? Eks ma wõinud teenida! Marie, pea oma leiba kinni ja teeni kuni sulle käsnad silmade pääle kaswawad, aga ära mine mitte mehele! Kui sa seda teed, siis ei ole sa wäärt wanaks tüdrukuks jääda.

Marie (kõrwale). Jah, wanaks nuiaks jääda; käsnu kulmu pääle saada, tubakat juua, kontluua pääl ratsa sõita, jah, seda ma just ootan! Oh teie weidrad naesed, kui teil oma jagu käes on, ei mõtle teie enam teiste pääle. (Liisu poole). Kas mehele minek siis nii suur patt peaks olema? Meie emad ja esiemad on ju sedasama teinud. Opetaja ütleb laulatades: "See ei ole mitte hää, et inimene üksi on, sest -" (Liisu kõrwasse) - temal on üksipäini külm. (Ara).

Liisu (Jaagu pääle näidates). Waata, sääl räägib: hää eesmärk, mine mehele ja saa niisama õnnelikuks nagu mina! (Nutab).

7. etteaste.

Liisu. Jaak magades. Hans Kaarel.

Hans. Noh, Pärimi Liisu, sina siin? Tere kah! Miks sa nutad? Mis ahastus sul on? Ega Jaak ometi pole haigeks jäänud woi ära surnud?

Liisu. Oh kulla pai Hansukene, ta on enam kui haige ehk surnud, ta on siin (näitab) täis joobnud nagu siga tee ääres maas.

Hans. Ära nuta Liisu, ära nuta, see on ta eeswiimne päätäis. Juhtusime täna tüki aja eest paruni härra seltsis siit mööda minema ja nägime, kuidas Jaak siin maas oli nagu praegu weel. Paruni härra andis sedamäid käsu Jaaku möisa tassida, ta tahab temaga tore-dat näitemängu teha ja teda selkombel pahast wiinatöbest parandada. - Aga miks sa wiina tarwis raha temala kaasa andsid?

Liisu. Pai Hansukene, mina ei ole talle wiina tarwis kopikatki kaasa annud. Ma uskusin ühe rubla tema kätte, selle eest pidi ta mulle linnast pudipadi kaup tooma, aga seda on ta lakekoer nüüd läbi kurgu lasknud.

Hans. Otse sellepärast tahabgi härra temaga nalja teha, käskis teda magades wankri pääle panna ja möisa tuua; kutsari Kaarel ootab hobustega suure pärna all ja puhub köögitudrukuga magusat juttu. Marie tuli meile wastu.

Liisu. Kõigeparem näitemäng, mis talle meelde jääks oleks, kui paruni härra talle pärast ärkamist hää keretäie kaseurwa plaastrid laseks naha pääle määrida.

Hans. Ei, Liisukene, sa Jaagu hella naesukene, kes sa Jaagule, oma mchele, kõigeparemad soowid, ei see aitaks ühtegi. Meie teeme temaga teist näitemängu. Jaak peab kui silmad lahti teeb korraga suur möisnik ja parun olema. Temale pandakse kallid riided selga, siidi öökuub, siidi sukad, lõõndist särk, samotist unimüts j. n. e., ja nõnda pandakse ta udusule sängi siidi teki alla magama. On wiin tal pääst ära auranud ja ärkab ta üles, eks siis saame näha, mäherdused mokad ta tceb.

Liisu. Kulla Hansukene, tema lakub parunina weel paremini.

Hans. Saame näha, ma ei usu mitte, kui tahad,

tule kaasa, et oma silmaga wõid näha, kuidas näitemäng läheb. Aga nüüd tõstame ta wankri pääle. (Hüüab). Kaarel! Kaarel ae! Tule, wiime tõbise tohtri alla. (Kaarel tuleb. Marie wahib puu warjust. Jaak tõstetakse üles ja kantakse ära, kandjad laulawad).

Aidu raidu Pärmi Jaaku wiime, teeme paruniks! Trallalla, trallalla, trallalla!

Liisu (seisab nukralt kõrwal).

E e s r i e .

II. järk.

Tore tuba: peegel, toolid, öölaud, woodi jne.

1. etteaste.

Jaak magab paruni woodis, siidi öökuub seljas, ärkab üles ja öerub silmi, sülitab pihusse, öerub jälle silmi; muusika mängib tasa.

Jaak. Oh mis kaunid hääled, ma kuulsin läbi une. Oli, nagu mängiksiwad inglid kannelt. Kuula, kuula - helisewad weelgi. (Waatab ümberringi). Aga tule jumal appi, kus ma siis öieti olen? Mis on minust saanud? Ennäh, kui ilus tuba, siin wõiks mõni würost elada! (Waatab). Ja minu riided! Kes on need mulle selga pannud? Siidi sukad, siidi kuub, kirjud kingad woodi ees. (Katsub pääd). Sammeti müts pääs nagu mõnel parunil - anna jumal mu patud andeks, olen wist juba ära surnud ja elan nüüd taewas, kus inglid kannelt mängiwad! Püha waim ja mina waene patune! Niipalju mäletan weel - olin wiimaks Matsi pool ja meie jõime Liisu rubla pääle. (Mõtleb). Aga kas see kõik on ikka ilmsi? Oot! Tarwis iseennast ninast näpistada. (Näpistab). Ai - see teeb walü, ma olen ülewel, see on ilmsi, tõepoolest, see on ilmsi! Aga taewas ma olen - see on kindel: kes mind maa pääl paruniks oleks teinud! Aga kuidas ma küll öieti ära surin? Jõin wist Matsi juures wahe ülearu, surin ära ja sain otseteed taewasse. Ega see suremine wist nii raske ei olegi, kui arwatakse, mina vähemalt ei ole midagi tunnud. (Mõtleb). Aga mis minu Liisu ütleb, kui mind surnud leiab olewat ja taga leinab! Oh, mul on wäga hale meel oma kallist kanapujukesest, omast

Liisukest. (Nuatb). Oli tuline hää naene, kui ka mõni kord natuke käre, kui nokastanud juhtusin olema. (Nutab). Ja jumal teab, mis minust siin teiseses ilmas saab! Kõik on siin wõõras ja tundmata, ei tea kes ma olen, kust tulen, ehk kuhu lähen! Peaks mu siin ometi kedagi inimese ehk ingli hinge siin nägema! (Hüüab). Hee, kurk on kuiw!

2. etteaste.

Jaak. Hans ja Anna. Hiljem Kaarel.

Hans (tuleb sisse, kumardab). Mis armuline paruni härra soowiwad?

Jaak. Issand jumal, Hans, kas sina ka ära oled surnud ja siia saanud?

Hans. Mis paruni härra räägiwad? Kes on ära surnud? Ei mina tea kedagit surnut olemat.

Jaak. Tean küll, et sul maa pääl toapoisi amet oli, oled siis siin ka sama ameti pääl?

Hans. Kudas paruni härra säherdust naja teewad! Meist pole weel keegi teises ilmas! - Missugused riided paruni härra täna selga panewad, et ma teaksin puhtaks pürstida?

Jaak. Kelle paruni härra mina olen! Millal ma selleks olen saanud? (Pahaselt). Mina olen Pärmis Jaak, kes ära on surnud, muud midagi. Mis juttu sa siin teiseses ilmas ajad?!

Hans. Heldene aeg! Härra on ikka meie armuline härra ja mina olen alati härra alatu teener olnud. Härra on täna wist haige?

Jaak. See on tõsi küll, pää walutab ja keel kuiwab suulae külge, muidu olen terve, kui purikas wees.

Anna (tuleb). Paruni härra tahtsiwad wälja soita - pean ma hobuse sadulasse laskma panna? Armuline proua ootab.

Jaak (kõrwale). Siin on nad kõik hulluks

läinud! (Waljusti). Mis pagana jutt see on! Paruni härra ikka ja paruni härra! Mina ei ole mitte paruni härra - mina olen Pärimi Jaak, kes ära on surnud. Maapäälised asjad on möödas, kes mind siin enam paruniks teeb!

Hans. Härrad teevad oma teenriga nalja.

Anna. Ja mis sõnume pean ma armulise prouale wiima?

Jaak. Kelle proua minul taewas on! Maa pääl oli mul naene Liisu, kes omal ajal järele tuleb. Ta oli mulle siiski väga armas, mu Liisu, aga nüüd on surm meid äkitselt ära lahutanud ja tema waseke maa pääle leinama jäänud. Oh mu kallis Liisuke!

Hans. Kui paruni härra oma teenritega mitte pilkamise wiisi nalja ei teeks, siis oleks hää küll, aga -

Jaak. Mina ei ole mitte härra! Minu nimi on Pärimi Jaak - kas kuuled, noh!

Hans. Kuida nüüd härra nõnda wõib rääkida, proua ehk saaks seda nalja pahaks panema.

Anna. Ega seda prouale ei tohi ütelda.

Jaak (kõrwale). Jumal anna andeks - see elu siin teises ilmas on ju nagu hullumajas, kus neil mängu põrmu pääs ei ole. (Waljusti). Mina ei ole kedagi prouat tundnud, ega tunne teda nüüdgi, minu naene on Pärimi Liisu, kes Lämu kõrtsi ligidal elab. - Aga kui ma praegu surnud ei ole, kus ma siis olen? Utelge!

Hans. Härra on meie armuline härra. Teie olete tõepoolest haige, pean ma tohtri järele saatma?

Kaarel (tuleb). Pean ma kimli wõi musta täku sadulasse panema?

Jaak. Minu pärast missugune tahes!

Kaarel (kumardab, tõttab wälja).

Hans (hüüab järele). Saada tohter siia!

Jaak (kahe käega pääd katsudes). Taga hul-

lemaks läheb lugu! Siin taewas on neil ka kimlid tükud, ratsasõidud, proudad, jampsid teenrid, tohtrid j. n. e. Siin saavad talupojad paruniks ja nõnda edasi. Tõesti, kui nad seda maa pääl teaksiwad - meie terwe wald sureks ühekorraga ära ja oleks warsti siin! Aga - aga (sügab kõrwa tagast), noh, enne kui muud teen, wotan pruukosti. (Anna poole). Kuule sina kena neiukene, kui sul on, siis too mulle midagi jänu kustutamiseks ja pääparandamiseks.

Anna. Silmapilk, paruni härra! (Teeb kniksu ja tõttab uksest wälja).

Hans. Kui paruni härra lubawad, teen seni riided ja saapad puhtaks, et kimmel liiga kaua ei ootaks. (Kumardab, läheb ära).

3. etteaste.

Jaak üksi. Tuleb woodist wälja, kõnnib.

Jaak. Oh sa wiimane kirju lugu! Kuida olen ma ometi paruniks saanud? See on nii weider tükk, et sellest hobenegi aru ei saa. Mis saab Liisu ütlemä. Ega ta mind enam ei tunne ega tohi söimata ega küünistada: see on suur kasu. Hans, Anna, Kaarel ja kes nad muidu kõik siin on, ütlewad küll, et ma paruni härra pidawat olema, aga mina wõin selle pääle wanduda, et ma Pärimi Jaak olen! Noh, olgu ma siis, mis nad tahawad, aga mul saab nüüd ikka parem põli olema, kui enne surma oli. Mul ei ole enam tarwis tööd teha, ega moisas teol käia, wõin rõõmsasti ja mureta elada ja wiina juua nii palju kui süda kutsub ja keha kannab. Hõissa, poiss! Nüüd oled sa õnnega koos. Kuidas minu endised naabrid nüüd üles wahiwad ja imeks panewad! Waat'säh, mis Pärimi Jaagust woib saada. Aga Liisu peab nüüd ka minu prouaks saama, muidu ma selle põlwe-

ga ei lepi. Minu kallis Liisu, kuda ma ilma temata woin elada?! Tunnen küll tema terawat keelt ja küüsi, aga teistel prouadel peab neid ka olema ja osalt weel terawamad! Noh, kes säält siis tuleb?

4. etteaste.

Jaak. Walitseja tohtrina.

Walitseja (tuleb kumardades sisse). Kuulsin, et armuline härra haige olewat?

Jaak (kõrwale). Taga hullem. Walitseja härra ka siin!

Walitseja. Lubage, et weresoont katsun.

Jaak. Olete teie siis siin taewas tohtriks saanud, auulik walitseja härra?

Walitseja. Armuline härra teewad oma teenijaga nalja, oma ei ole millalgi walitseja olnud, olen paruni härra tohter.

Jaak. Ütelge mulle, kus ja kes ma siis olen?

Walitseja. Härra on meie armuline härra ja on praegu omas mõisas.

Jaak. Oh sa wiimane lugu! Ikka paruni härra ja armuline härra!

Walitseja. Lubage mulle oma kätt, et weresoont järele katsun. (Wõtab Jaagu käe).

Jaak. Kobage, kobage - mina woin wanduda, et ma muud ei ole kui Pärmi Jaak! (Kõrwale). Aga mine pane saksad uskuma!

Walitseja (kõrwale). Küll ma sind terweks arstin! (Pääd kõngutades Jaagu poole). Olete liig äritatud olekus, weri päha tõusnud ja usute nüüd, et rumal talupoeg olete. Kõigeparem abinõu on siin juures, et sedamaid peate süüa saama ja sinna juurde mõne klaasi wiina jooma, see kosutab ja selgitab meeli!

Jaak. So, so, so! Kas ma siis ikka olengi

parun? See on väga häa. Oled wa mõnus mees, tohter, kes asjast aru saab!

Walitseja. Lasen silmapilk rohtu tuua!
(Kumardab, ära).

Jaak (järele mõeldes). Aga ärge wa tsis sinad ära unustage, see on pääwalule kõige parem!

5. etteaste.

Jaak üksinda.

Jaak. No see saab alles põli olema, hõissa poiss! Mina olen parun! Missugused silmad minu Liisu tegema saab, kui ta min parunina näeb. Ja wiina, seda wõin ma nüüd juua kui wett! Kus tont see Anna prukosti ja keelekastega nii kauaks jääb? (Hüüab). Anna, Anna ae! Prukosti ja wii - (kuulab).

6. etteaste.

Jaak. Hans riidetega. Anna prukostiga.
(Riided pandakse tooli pääle ja road laua pääle, wiinapudel ka).

Hans. Nüüd palun armulist härrat riidesse panna!

Anna. Ja siis palun prukosti lauale istuda (ära).

Jaak (wahib napsipudeli pääle). Lga riie- tega ruttu ei ole, Hans. Las ma soon enne natuke, mul kõht tühi ja juuksed walutawad. Ookuue sees tahan süüa! (Wahib ikka wiina pääle).

Hans. Nagu härra soowib. Nii on ka tohtri härra käsk. Olge häd istuge lauda.

Jaak (istub). Mis nende pudelite sees ka seisab?

Hans (rätikut ette sidudes). Mõnesugust, armuline härra, nagu härrale igal hommi- ku lauale toodakse. (Walab).

Jaak. Mis wiin see on?

Hans. Kirsiliköör, armuline härra, eks härra

tea ammugi!

Jaak (nilpsab keelt, rüüpab, sülitab wälja).

Hans, sina panthabe! Mis pagana wiin see on? Selge siirupi löga, mis naestelegi ei kölba ja mehed oksele ajab. Too mulle meeste keelekastet: Peeter esimest, Sinikaela, Südame terast, Põlwe-murdjat, Põllumeest ehk muud sellesarnast, aga mitte niisugust magusat löga!

Hans. Härra annab andeks, siin on ka Peterburi atsissinat, mis suu kortsu kisub, kui härra käsib.

Jaak (walab). Seda olen ma kuulnud mehe joogi olewat. (Joob).

Hans (walab, ütleb kõrwale). No waat see on meister selili. Külap see ta pea mull maha wõtab ja ta põlwed murrab. Sellega saab meie näitemäng hää tüki lühemaks. Aga ma pean tegema, mis parun Pärimi Jaak käseb.

Jaak (joob, kärsutab nina, õõrub kõhtu).

Tota poiss, see oli märjuke. Wene nimi ja Wene kangus! Ei Lämu Matsil sellesarnast nabanutti anda polnud! Eht paruni keelekaste. Selle juurde ma jään. Selge kui kristall ja tuliteraw. Hans, ära sa seda kitsi ehk kirsilögu mulle ial enam too! Kas kuuled!

Hans. Kuulen, kuulen, paruni härra! Wist on Anna wõi armuline proua seda atsissina kõrwale pannud.

Jaak. Kalla weel teine, aga suurema klaasi sisse, mis wäike mõõt parunile mõjub! Sõrmkübara seest joogu talupojad!

Hans (walab, kõrwale). Waat nõnda! Täna on Lämu Matsi amet minu käes, aga ma tahan teda paremini määrida kui Mats oma ristitud märjaga eila tegi.

Jaak (joob, õõrub kõhtu). Ah ja, Hans, sa rääkisid enne prouast. Saada minu Liisu järele, tema tulgu siia, ta peab prouaks saama. Olgu ma taewas ehk maa pääl, mina olen parun ja - mehega

tõuseb ka naene. Wala weel üks sisse
(Hõtab mõne suutäie toitu, nimelt he
ringat).

Hans (walab). Mis härrad nüüd jälle rää-
giwad? Härral on ju jumekas kena pro
Meie ei ela Türgimaal.

Jaak. Suu pea! Mina ei tunne nägusat pro
ega näotumat prouat, minu Pärmi talus
proua, sada tema järele, aga tõllaga, k
led? Kutsar Kaarel mingi tõllaga, pan
neli hobust ette, kas kuuled!

Hans. Mina pean ju härra käsku täitma, ag
mina kardan, et niisugust Liisu proua
meie külast mitte leida ei ole.

Jaak. Kuhu ta siis on jäänud? Täna hommi-
kul, kui ma linna pidin minema, jäi ta
ju ometi kodu. (Kohkudes kõrvale). Oh
Lämu Mats, kus mu rubla? Mis saab Liis
ütleva, kui me kokku saame? (Mõtleb).
Ah ja - mina olen ju parun, mis ta par
nile enam wõib ütelda.

Hans (naerupidades). Härra ei ole täna jal
ga toast wälja saanud, polegi weel rii-
desse pannud, millal siis härra linna
tahtsiwad minna? Tule jumal appi, miks
härra nõnda räägib!

Jaak. Suu pea, lurjus! Tahad sina minu as-
ju paremini teada kui mina ise? (Joob,
nilpsab keelt). Aha Hans, kui kaua ma
selle kirju undruku sees pean seisma,
pane mulle ju ometi kord meeste riided
selga. Ega ma mõni nurganaene ei ole.

Hans. Silmapilk. (Läheb riideid tooli päält
wõtma). Aga härra kaebas esmalt pääwalu,
proua kardab, laskis Kaarlil kimli tal-
li wiia.

Jaak (katsub pääd). Ja-ah, see wõib küll tõ-
si olla, mu pää on praegu alles natuke
raske, wõib ehk weel raskemaks minna.
Selle wastu pean tilga rohtu wõtma.
(Joob mitu lonksu pudelist). So - kü-
lap aitab, rohi on mõnus!

Hans. Paruni härra on ennegi sellega kõik

wead parandanud, kui mõnikord mured muljuwad ja nukker meel oli.

Jaak. See on mehe sõna, Hans, on terve tõsi, ammu arstidest ärakatsutud asi. Wala tops täis. (Wõtab klaasi, lallutab: see elutilk ine. Pöörab Hansu poole). Kuule, Hans, ütle mulle puhast tõtt, kas ma olen ikka tõesti parun ja mõisahärra, ehk on see muidu silmawiirastus?

Hans. Nii tõesti kui härra omad silmad näewad.

Jaak. No muidugi, eks oma silm ole kuningas! Kas kubja Rein ka siin mõisas on?

Hans. Miks ei ole, auulik härra, ta on ju härra teener.

Jaak. Lase talle 60 hoopki keppi anda ja ütle, see on selle eest, et ta mind minewal nädalal söimas mõisa põllul ja ähwardas. (Joo pudelist). Ja ähwardas, kas kuuled?

Hans. Miks ep kuule, auulik härra! (Kõrwale). Küll aga lakub! Ei kesta kaua, siis on ta jälle selili maas.

Jaak. Säh, Hans, maitse ka, kui härra ise sulle annab.

Hans. Täna wäga suure auu eest, mis härra oma sulasele näitab, aga ma ei pruugi wiina.

Jaak. Mis sa waletad, tühi lori! Eks ma Põlde Aadu warul näinud, kuda sa neelasid ja see oli kõrtsi wirtsu wedelik selle mõnusa märjukese kõrwal. Säh - joo!

Hans. Juba härra ajab jälle nalja juttu. Härra on tõesti haige - tarwis uuesti tohter kutsuda. (Tahab ära minna).

Jaak. Paigal! Mine, kus - ma ei taha mitte ütelda - oma tohtriga. Mina olen päris terve, pääwalu kui peoga ära wõetud! Keda tohtri kallid solgitilgad terweks on teinud? Mul parem rohi (Joo). Kuule, kui kubja Rein naha pääle on saa-

nud, siis läkita warsti Lämu Matsi juurde ja lase kõik kriipsud, mis Pärmi Jaagu nime pääle kapi uksele tõmmatud, maha kustutada - kas kuuled!

Hans. Küll ikka, auulik härra! (Ukse pääle koputatakse, Hans waatab, tuleb tagasi). Paruni proua soowiwad härrat waatama tulla. Arge nüüd enam weidraid juttusid ajage!

7. etteaste.

Endised. Liisu proua riides. Hiljem teised.

Jaak (kange keelega). Tule jumal appi, see on ju minu oma Liisu, aga wõõras riides.

Hans. Kuidas härra nõnda wõib jamsida! Paruni proua ei wõi ial Liisu olla. See on meie armuline proua. (Liisu poole). Armuline proua, kannatage ära, meie härra on täna natuke haige, kuida proua isegi näewad. Härral tõuseb mõnikord weri päha.

Jaak. Ei mina muud prouat taha! Liisu, mu armas Liisu peab siia tulema ja prouaks saama, teised mingi soo ja raba pääle! Mis Liisu ütleks, kui ma mõne teise wõtaksin?

Liisu (kõrwale). Eks sa kuule imet, jõobnud täis ja armastab mind enam kui saksa prouat! See on magus kuulda, seda temale tasumata ei jäta. Waene Jaak! Olen ehk mõnikord ka liig - aga olgu pääle! (Hansu poole). Hans, mis härral wiga on? Ta kone on nii segane ja keel kange? Ega ta keel ometi halwatud ei ole?

Jaak. Heldene aeg! Eks ole ka justament minu Liisu hääl ja keel! Kas mina oma kallist Liisut ei peaks ära tundma?

Hans. Arge pange pahaks, auus proua, aga meie härra räägib täna nii weidrasti,

nagu ei oleks tal õiget meelt enam
 pääs Jumal hoidku õnnetuse eest!
Liisu (kõrwale). Ei minu süda niisugust
 piinamist ei kannata! Ma lähen warsti
 päris härra juurde ja palun, et
 mu waest Jaaku ei peaks kauem waewa-
 tama. Ma näen, et ta mind südamest ar-
 mastab. See on pääasi igale hääle nae-
 sele. Et wiin tema armastust weel ei
 ole ära uputanud, selle eest annan
 talle kõik andeks ja oleks ta mu ka
 terwelt ära joonud. (Hansu poole).
 Hans, saada warsti tohtri järele. Här-
 ra on haige ja tarwitab aadrilask-
 mist! (Ära).

Hans. Waadake härra, mis te nüüd jälle
 olete teinud. Proua sai pahaseks ja
 sõidab sedamaid kodust wälja, ei tea
 kuhu!

Jaak. Sõitku pääle, kui ta Liisu ei ole!
 Oli teisel Liisu hääle ja nägu, aga mit-
 te Liisu tegu! Liisu oleks mulle seda-
 maid mööda kõrwu andnud, et ma tema
 rubla ära jôin, aga see wôoras proua
 ei teinud mulle midagi. Sellepärast ei
 olnud ta mitte Liisu sarnane, keda ma
 ikka weel armastan. (Joob). Mu armasa
 Liisu terwiseks! (Tuigub, trallib).
 Hans, wii mind nüüd woodi, aita! Ma olen
 õige wäsinud, tahan puhata! (Hans wiib
Jaagu sängi).

Hans (kõrwale). So, so so! Nüüd on näite-
 mängul warsti lõpp! Jää aga nüüd maga-
 ma, küll Lämu kõrtsi ees jälle ärkad!

Jaak (woodis selili). Hans! Hans! Wii mind
 woodi, olen wäsinud tahan magada! Hans,
 kas sa ei kuule, sina panthabe! Hans,
 kelm! Lurjus - oled sa joobnud? - Oh
 see kallis magus wiin. Nõnda maksab
 ometi ka parun olla! Aga kange on ta
 küll - mehewiisi kange. Hoopis kangem,
 kui Lämu Matsi wedelik. Mats kelm walab
 wett sekka! Mats wõrukael - Hans!

(Iniseb, jääb magama).

Hans (läheb ukse juurde, teeb ukse lahti, sisse astuvad parun, Kaarel, walitseja, Anna, Marie). Töö on lõpetatud - juba magab. (Kumardab).

Parun (astub woodi juurde, waatab). See on mõnus! Aga nüüd Hans, peate tema jälle Lämu kõrtsi ette tagasi tassima. (Kaarli poole). Kaarel, pane hobune wankri ette!

Kaarel (kumardab, tõttab wälja). Silmapilk!

Parun. Ja sina, Hans pane talle jälle endised hilbud sõlga! Pääle selle pane talle kõik need asjad koti sisse, mis ta Liisule linnast pidi tooma. Said aru?

Hans. Nagu armuline härra käsiwad! (Kumardab).

E e s r i e .

III. järk.

1. etteaste.

Jaak (magab jälle endises riides Lāmu
kortsi ees. Kaugelt kostawad karjaste
hüüdmised ja weiste kellade kõlisedwad.
Jaak liigutab, ärkab üles). Hans, Hans,
 kus sa panthabe oled? Too mulle pää-
 parandust! (Õõrub silmi). Kus ma nüüd
 jälle olen? Hans, miks sa mind woodis-
 se ei ole pannud? Kus mu siidi riided
 on? (Ajab end maast üles). Kallis püha
 jumal - ma olen jälle Matsi ukse ees!
 Olen ma weel mõisa härra wõi olen ma
 jälle Pärimi Jaak? Oh sa heldeke - oli
 wist pikk ja raske unenägu! - Aga see
 mägus wiin, mis ma jõin, tuksub weel
 praegu mu keele pääl! Küll oli jumala
 wili! (Katsub keha). Olin ehk jälle
 ärasurnud ja jumal karistab mind mu
 patu pärast? Aga esimese surma järele
 oli lugu palju lõbusam! Oh, mis ma
 säält ärgates kõik eest leiäsin ja
 maitsesin! Ja siin - kõik jälle wana
 puudus, waesus ja wiletsus! Maailm on
 tõesti üks hädaorg. Mis on napsilõga
 selle wastu, mis ma teises ilmas rüü-
 pasin! Ja keegi ei küsinud raha ega
 tõmmanud kriipsu kapi ukse pääle. Pär-
 mi Jaak! Br...! See on hale. Eks ma
 wõinud teise ilma jääda? Aga nõnda
 nüüd - (kohkub, waatab kõrwale). Oh sa
 kadaka tuli - säält tuleb minu Liisuke!
 Nüüd waene Jaaguke hoia enda kõr-
 wad! Pliks ja plaks saawad palge pää-
 le helisema! Liisuga tuleb torm ja
 wälk ühes. Jumal, päästa mind sest ras-
 kest tunnist! Aga, mis tont ma nüüd
 pean ütleva? - Mats - kibe jänu -
 rubla intressi pääl. - Hunt pankrotis -

Jumal tule nüüd ise appi!

2. etteaste.

Jaak. Liisu tuleb.

Liisu (lahkesti). Tere kah, mu armas Jaak! Ei mina ei oleks uskunud, et sina nii ruttu linnast tagasi pidid jõudma! Kuidas teekond läks ka? Oled hästi väsinud ja kõht tühi, mu waene Jaak!

Jaak (kõrwale). Nonoh! Suured müristamised ja walgulöömised hakkawad ikka sooja päikesepaistega pääle! Jaak, pane tähele, mis pärast tuleb! (Pöörab Liisu poole, kõhatab). Armas Liisuke, minuga on imelikud ja arusaamata asjad sündinud.

Liisu. Uih, kuidas nii?

Jaak. Jah, jumal teab, kas ma taewriigis olin ehk und nägin, aga imelik oli lugu ja mina ei tea, kas ma ihus ehk ihust ära olin! Istu siia pingi pääle, ma tahan sulle kõik seda lugu kõnelda! (Istuwad). Kuule, mina olin paruniks ja suureks mõisahärraks saanud. Elasin suures toredas majas, sõin ja jõin hääd ja kandsin kallist, teenrid ja ümardajad ees ja taga ja proua, peaaegu niisama sugune jumekas nagu sina, pehmes riides, kena loomuke, aga minul seisis oma armas Liisu südames, mina wõorast ei tahtnud, lasksin teda oma teed wihaselt ära minna. (Liisu silitab Jaagu palesid). Temal oli küll sinu hääl ja nägu, aga sinu armsaid sõnu ega lõbusat wiisi temal ei olnud. Ta käis küll siidi riides, aga sina mu Liisuke, mu kallis kanapojukene, oled mulle palju, palju armsam! (Hakkab Liisu kaela ümber).

Liisu (lahkesti naerdes). Mu armas Jaaguke, mis sa ometi jampsid, sina ei käinud ju mitte taewas, waid Tartus. Taewast ei tulda nii ruttu tagasi.

Jaak. Ei, armas Liisuke, mina ei ole siit

paigastgi ära saanud! Mina olen väga patune inimene jumala ja sinu vastu. Kõrtsi Mats, saadana hing pettis sinu rubla minu käest ära ja õpetas mind selle eest waletama, et ma raha intressi pääle pannud ja kaupmees Hunt pankrotti jäänud.

Liisu (suure häälega naerdes). Mis jampsi juttu sa õige ajad täna, Jaak? Sina ei ole linnas käinud? Kas sulle taewas minu parginahka pastlad wöö alla pistis? Waata ometi.

Jaak (silmad pärani). Asi läheb ikka hullumaks! (Tõmbab pastlad wöö alt wälja). Puh! Oeh! Mu pää hakkab ratasringi käima.

Liisu (ikka naerdes). Oled sa ühte toonud, ega sa siis teisigi toomata ei jätanud, nagu ma oma hoolast Jaaku ei tunnaks! Sul wist wärwid taskus - eks katstu järele.

Jaak (tõmbab wärwid wälja). Eks ole ka siin! Nael tubakat ka weel juures! Liisu, armas Liisu, ära naera mitte enam - sõima, taple parem ja anna mulle mööda kõrwu, et ma üles ärkan! Jumal anna mulle andeks, ma olen elawalt ära tehtud. Kust on see silmawiirastus tulnud? Kes on seda teinud? Minu waene pää ei jaksa sellest aru saada. Missugused hääd ehk pahad waimud on mind talutanud ja tassinud, et ma midagi enam ei ole märganud! Jumala eest, Liisukene, mina ei ole neid asju mitte ostnud!

Liisu. Armas Jaak, sa oled ära unustanud! Jää rahule, ega neid keegi sulle ilma hinnata andnud ei ole. - Nüüd olen ma aga rõõmus ja näen mis ma mitte palju ei uskunud, et minu Jaak tubli ja auwäärt mees on, kes oma naist armastab! (Hakkab mehe kaela). Laitku sind külarahwas edaspidi nii palju kui tahawad,

seda ma enam ei usu ega kuula, sest
ma tunnen sinu truudust ja see käib
naesel üle kõige!

Jaak (wõtab Liisu ümbert kinni). Liisuke,
mu naesuke! Veel ei ole ma mis ma peak-
sin olema, aga ma tahan seks saada, kui
sa kannatuse ja naeselahkusega tahad
abiks olla! Olgu nüüd kõik see silma-
wiirastus ehk tõsine asi olnud, üks
puhas, nii palju on selge: kui meie ko-
dus teineteise kõrvalt leiame, mis mõ-
lemad soowime - rahu, leplist meelt,
kannatust ja truudust, siis ei wii mind
keegi enam kõrtsi ega seo wiina ikkes-
se, nii tõesti, kui jumal aitab! Mina ei
taha niisugust unenägu ial enam näha ja
kui wiinast lahkun, ei saa seda enam tu-
lemagi. Ma hakkamärkama, kust poolt
kõik tuli, aga see ei pahanda mind mit-
te, waid ma olen ennem tänulik! (Kõrwa-
le). Mõistan juba - selle teo juures on
Liisu näpud ka tegewad olnud.

Liisu. Oh mu kallid, kallid Jaak! Kui jumal
sind aitab sõna pidada, siis pead ka
mind nägema uueks loomaks saanud olewat.
Ma ei taha enam kaagutaja kana ega krii-
mustaja kass olla, nagu seda tänini oled
näinud. Andku jumal seks armu ja abi!

Jaak. Amen - see sündigu nõnda! Wõtku jumal
meie tõotustele kindlust juurde lisada.
Abielurahwas peawad teineteisele röö-
muks, aga mitte ristiks elama! Mees ei
pea naist mitte kassiks ega tiigriks,
naene meest seaks ega lõwiks tembeldama,
siis wõiwad mõlemad õnnelikud olla ja
nõnda peab see - andku jumal meie wahel
edaspidi ka olema! Eks ole? (Annawad kätt
ja suud).

3. etteaste.
Indised. Parun.

Parun. No waata mul tuikesi, kuidas nad suu-
delda oskawad! Ripuwad teineteise kaelas

nagu oleks üle mitme aasta kokku saanud. Mis see siis tähendab?
(Jaak ja Liisu kohkuwad, Jaak kumardab, Liisu teeb kniksu).

Jaak (häbelikult). Armuline härra, see tähendab, et nüüd sõda meie vahel on lõpenud. Tegime praegu rahu tingimisi.

Parun. Ja need tingimised on?

Jaak (tubaka paki kallal kobides). Mina ei wota wiina tilka suhu ja Liisu, mu kallis naesuke -

Liisu - - lubab oma Jaaku kõigest südamest armastada. Ial ei pea enam halb sõna mu huulte üle weerema.

Parun. No waata, see on mõistlik! Kui oma tingimisi korrapärast ilusti ära täidate, siis tahan ka mina teile abiks olla ja saan teie elu kindla põhja pääle säädima. Wiinajoomine ei ole muud kui wiletsus, ta rikub terwise ja häwitab waranduse. Kes tema kütkes kinni on, see on eluaeg ta ori. Täna jumalat, Jaak, et õigelajal meelt oled parandanud, see saab sulle tuhatkordselt tasutud (Ära).

4. etteaste.

Jaak. Liisu.

Jaak. Oh ma mälupää, kes ma ennemini oma jõledust ei märganud!

Liisu (õrnalt). Ei, Jaaguke, mu meheke! Sina ei olnud selle juures niipalju süüdi, kui mina. Eks olnud minu kohus sind armastada, sulle su kodust elu lõbusaks ja armsaks teha, ja mina - (langeb kaela) mina olen sind ikka sõimanud, oh anna mulle andeks! Kui wäga tahan ma ennast nüüd parendada! (Jaak annab suud).

5. etteaste.

Endised. Mats.

Mats (tuleb kõrtsist wälja). No eks näe, wa

Pärmi Jaak ka oma tibukesega siin.
Tule ära sisse, wõta klonks wiina. Peak-
sid ometi need kriipsud ära tasuma.

Liisu (Jaagule). Jaak, kõrtsi kriipsude
pärast pole sul tarwis sinna minna,
need jâta minu kustutada. Naesed mõis-
tawad ju paremini tolmu pühkida.

Jaak (waatab tõsiselt Matsi otsa). Kuule
Mats, igal asjal on aru ja piir, keele-
kastmisel ka. Mina olen wiina läbi nii
terwise kui au ja wara poolest küllalt
kahju saanud, nüüd mitte enam! Oleks
Liisu mind warem sel wiisil linna
saatnud ja sina warem mu wiimase rub-
la wõtnud, wahest oleksin ka warem
meelt parandanud. Üks puha, parem hil-
ja kui liig hilja! Kriipsud, mis sinu
kapi ukse pääl on, Mats, saawad küll
ära kustutatud, aga uusi ei pea enam
juurde tulema. Mina olen wiina maha jät-
nud!

Mats. Taga targemaks! Aga miks siis nii
äkitselt?

Jaak. Sellepärast, et see kasulik on, mida ma
alles nüüd olen tundma õppinud. See on
kindel - mina enam ei joo! Minu käest
oled wiimase rubla saanud, seega - amen!

Mats. Ja sellepärast ongi Liisu täna nii
hää! tujul.

Liisu. Muidugi, otse sellepärast.

Jaak (Liisule). Liisu, mu armas naene, nüüd
on meil rahupäewad ees ja meie wõime
õnnelikud olla.

Mats (naerab suure suuga). Waata imet! Noh,
jää siis pääle oma lubamise juurde
kindlaks, saame näha kellel jämeohi
majas on? (Naerdes ära).

6. etteaste.

Jaak. Liisu. Pärast Hans ja Anna. Kaarel
Marie. Pulmalised.

Jaak. Mingu pääle ja naergu, ma loodan pärast

naerda, ehk see maitseb natuke magu-
sam. Aga nüüd, mu naesuke hakkame mine-
kut tegema, õhtu jõuab kätte. (Hakkab
Liisu käest kinni).

Liisu. Pole ruttu - täna pühapäew, eks Mari
Lüpsa lehmad ära, kui kari koju tuleb.
Senikaua räägin sulle kosja-juttu.

Jaak. Kosjajuttu? Kus pool see jälle kõla-
mas on? Teie naesed olete ikka tera-
sed neid sõnu kuulma, helisewad teile
sedamaid kõrwu. Kust poolt need tänased
kosjasõnumed siis tulewad?

Liisu. Meie omast mõisast. Sää! on kahed
pulmad korraga. Toa Hans ja Anna, kutsa-
ri Kaarel ja Marie - teine paar. Täna
hommikul on teised kirikus paari pan-
dud. Sinnasõitmiseks andnud paruni
härra weel teistele suure troska ja
lasknud neli hobust ette panna. Õhtul
lubasiwad teised siia kõrtsi juurde
tulla, siin muru pääl hää tantsida!
Heldeke, ma ei saaks tulewal ööl nahka
silma pääle, kui ma siin noorpaarisid
näha ei saaks. Pai Jaak, ootame siin
weel natuke! Sinu talitused on kõik
hästi joones.

Jaak. Teie uudishimulised naesed! Teie
surete kahetsedes kohe ära, kui mõni
noorpaar teile nägemata jääb. Mõlemad
tutawad inimesed, aga nii pea kui nad
paaris on, saawad nagu wõõrasteks lin-
dudeks, keda waatama jookstakse. Minu
Liisu on sellepoolest niisama eht Eewa
tütar nagu teisedgi naesed, ja - - -

Liisu (paneb käe Jaagu suu pääle). Pea oma
jutlus! Teie mehed olete niisugustes
asjades nii külmad ja tuimad, et midagi
tähele ei pane. Heldekene, kui meie ka
nõnda oleksime, maailm külmetaks lume-
hangeks!

Jaak. Kuda ta nüüd kui Mooses kibuwitsa
põõsas põleb! Noh, kus põlemist sää! -
pragisemist, kus kadaka!d sää! krabi-

semist jne. - sest ei ole täna pike-
malt kõnelda.

Liisu (naerab). Jaak, sina pääluu, tahad
praegu ise kadak olla ja - (kohkub,
kuulab inimeste hääli on kuulda).
Tulewad, tulewad! Noored paarid tu-
lewad! Saab näha, mis Annel ja Mariel
seljas ja jalas ja pääs on! Ann on
wähe kahwatu ja Mari- liig punane
loodud.

Jaak (meelitades). Kas noorikud ümber on
ristitud? Pidiwad ju enne toa Anna
ja köögi Marie olema?

Liisu. Jaak, sina ajad täna kiusu ja la-
sed mind kannatuse katsed teha! Kas
mul nüüd aega on neid saksa nimedega
nimetada! Waata tulewad juba!
(Pulmarong tuleb puude wahelt wälja).

Hans (neid nähes). Ohoo - Pärimi rahwas
ka siin! Tere Jaak, tere Liisu! Ega
teie meid ei ole ometi oodanud?

Jaak. No keda muud? Kes minu Liisu enne
teid siit koju oleks wedanud? Mitte
kümme hobust!

(Teretamine. Liisu soowib noorikutele
õnne, watab nende riidid, rätikuid jne.)

Kaarel (astub Jaagu juurde, pärast tere-
tust). Waata ometi, Pärimi Jaak ka meile
õnne soowima tulnud. (Wõtab pudeli tas-
kust, pakub Jaagule). Katsu sina ka meie
pulmajalga!

Jaak. Tänan! Ma ei joo! Olen tänasest päe-
wast wiinapruukimise maha jätnud.

Hans. Sa ei joo? Oled wiinapruukimise maha
jätnud?

Kaarel. On see tõsi?

Pulmalised. On see tõsi?

Liisu. See on tõesti tõsi, seda on ta mulle
siinsamas paigas lubanud ja ma tean,
minu Jaak peab sõna!

Hans. Kui asi nii on, siis teeme selle pää-
le wäikene keerukene, Jaak ja Liisu ka!

Jaak. No waata, nii on pidu täies hoos!
 Aga seda pean ma teile weel üttelema,
 hoidku teid taewas, et teie elu ala-
 ti õnnelik oleks, mitte nisuke, kui
 Pärmil Jaagu unenägu. Armastage üksteist
 kindlasti, kandke üksteise koormat,
 olgu teil kannatust üksteisega, siis
 saate teie palju õnnelikumad olema, kui
 mina senini olen olnud!

Kõik. Elagu Pärmil Jaak! Elagu! .

E e s r i i e .

